

munkásokat kérték meg arra, hogy a filmet kísérő magyarázatot megírják és elmondják. Ilyen film *Elton-Shaw Under the City-je*, melyben kábelmunkások mesélik el saját nyelvükön a munkájukkal járó eljárásokat. És érdekes volt, de még mindig valamelyest mesterikéit, mert a beszélők mintegy kívülről magyarázták tennivalóikat. A következő lépés volt a világ zajainak a filmre való vitele. Ezt tették *Anstey* és *Watt* a *Collection* című filmjükben. A hangok azonban, bár a munka közben használt beszélgetéseket s a munka zaját adták vissza, nem keltettek természetes benyomást.

Ez alkalommal csupán az angol realista film egyik ágáról, a filmriportázsról számolunk be s máskor fogjuk azt az irányzatot ismertetni, amely bár következetesen realista eszközökkel, de költői feldolgozásban készít filmeket. Az angol filmriportázs igen sokat foglalkozik a munkával s a munkásokkal. *Elton Workers and Yobs* című filmjében egy munkanélküli csoport segítségét vette igénybe, s mint filmjéről adott nyilatkozatából kitűnik, alkalmi munkatársai nyugodtan és természetesen beszéltek s mozogtak a kamera előtt. Elton következő filmje, a *Housing Problems* további lépést jelent. Ez a film a külvárosok lakásproblémáját dolgozza fel. Elton munkatársait, ahelyett, hogy jeleneteket játszattott volna velük, arra kérte meg, hogy saját szavaikkal keresetlenül és őszintén mondják el a felvevőgép előtt, hogy mint vélekednek helyzetükről. Kezdetben ugyan bizonyos habozást észlelt, de a külvárosi emberek igen hamar beleszóltak a beszédbe s könnyedén és logikusan fejtették ki gondolataikat.

Az új realista film Angliában ma már túlhaladt azon a stádiumon, amikor valósággal fetisszerűen foglalkozott az ipari folyamatokkal és szoborszerűen ábrázolta a munkást. Ma a dolgozó férfiak és nők pontos megismerésére törekszik s elhagyta a régebbi tévelygéseinek vesszőparipáit. Utja az introverziótól és a munka önmagáért való szeretetétől a néző s a környező valóság egymáshoz való közeihez való felé vezet. *Márk Viktor*

AZ ÉRZÉKENY GYERMEK ÉS AZ ÉRZÉKETLEN TÁRSADALMI AREND. Az eset nagyon egyszerű ahhoz, hogy megértsük a történeteket és mégis elég megtévesztő, hogy nagyon sokan félreértsék és nagyon sokan mellébeszéljenek. Az egyik budapesti leánygimnáziumban francia dolgozatot adott fel a tanárnő. Az egyik diáklánykának készen volt ez a dolgozata — mert két év előtt nővéreinek is ezt a témát adta fel ugyanaz a tanárnő. Mi sem természetesebb tehát, minthogy a kész dolgozatot lemásolta s hat társának is odaadta. A tanárnő észrevette a puskázást, megdorgálta a tetteit, aki ezért nagyon elkeseredett s hogy jóvá tegye hibáját, az osztályfőnöknőnek akart jelentést tenni, de — mint kuszán megírt levélkéjében közölte, — mégsem merete a dolgot jelenteni: kivetette magát a második emelet ablakából és szörnyet halt. Ez történt az iskolában.

Az otthoni háttér: elszegényedett ügyvéd gondoktól gyötrött élete, családi bajokkal, napi küzdelmekkel. A lányka jeles tanuló volt, azt tervezte, hogy az egyetemre megy. Lehet, hogy zaklatott lelkében a puskázás, megdorgálás, rosszabb jegy következménye gyanánt feltornyosodott a nagy gátlás, mely elzárja őt az egyetemtől. Lehet, hogy csak a szegényezés, a tandíj elvesztésének lehetősége s ennek amugyis lecsúszott családi életükre való hatása rajzolódtott fel lelkében. Mi vitte a maximumig idegfeszültségét, az a kisleány halála folytán örökre titok maradt.

Egy biztos: a kis diáklány túlon túl érzékeny volt. És az a mód, ahogyan a nagyközönség reagál erre a tipikus katasztrófára, nyilván mutat-

ja, hogy a társadalom s végeredményben a mai társadalmi rend se nem tud, se nem akar az ilyen katasztrófákon segíteni.

A tetemrehívás, ami a kis diáklány ravatalánál megtörténik, hamisan van megrendezve. Minden és mindenki megjelenik, csak az a bűnös szellem nem mutatkozik, mely állandóvá teszi az iskolai feszültséget s mely az atmoszférát minden pillanatban alkalmassá teszi katasztrófák kirobbantására.

„Jöjjön elő Bárcz, a falu mind” — ezt kívánja az alibimorál, mely lelkiismeretpótlékuul szolgál — igazi lelkiismeret hiányában. És előáll az ujságíró: megbotránkozik az iskolai áldozatok elszaporodásán. A tanárnak minden tanítványát ismernie kell. A tanárnak nem szabad türelmetlenné lennie; aki pénzért tanít, annak türelemmel kell tanítania, nevelnie.

És megszólalnak a pedagógusok. Az első számú azt panaszolja, hogy az ujságíró meggondolás nélkül minden iskolai eltűnést és öngyilkosságot a tanár számlájára ír... Holott a gyermek életének csak kis részét tölti az iskolában. „Ma, mikor az ujságoknak külön öngyilkossági rovata van, szinte divat eldobni az életet; nem csoda, ha a gyermek utánozza a felnőttet, hogy lelkiismeretfurdalásaitól ily sajnálatos módon megszabaduljon.”

A második számú pedagógus is felpanaszolja, hogy bármilyen tekintetben összeütközik a tanuló az iskolával, mindig az iskolát a tanárt hibáztatják. Elismeri, hogy tíz diák közül kilenc puskázik s elismeri azt is, hogy a puskázó diákokból derék emberek, sőt derék tanárok is válhatnak. Sőt megkockáztatja azt az állítást is, hogy némelyeknek derék emberré válásában a dorgálásnak is van valamelyes szerepe. Mert a dorgálás éppen a helyes és helytelen közt való értékkülönbséget állítja a tanuló elé. De hogy az ilyen dorgálások után az érzékenyebbek mindjárt az életüket dobják el, azt „semmiféle statisztika nem tudná megállapítani.”

A harmadik pedagógus — egy zenetanár — a hivatalos fórumoknak figyelmébe ajánlja, hogy „már az elemi iskolában megfélemlített és idegesített gyermekeknek sikeresen készítik elő a talajt a későbbi diáktragédiákhoz”.

A negyedik felszólaló részvétellel fordul a tanárnő felé, akinek dorgálása miatt öngyilkos lett a kis diáklány. „Kedves jó Tanárnő, minden részvétünk az Öné” — mondja, biztosítván őt, hogy a kislány halálának nem lehet a francia dolgozat az oka, a megromlott idegek tagadták meg a fegyelmet, stb.

És megszólal végül az ideg orvos is. A „mintagyerek” sajátos lelki alkatából magyarázza a tragédiát. „A mintagyereknek egyik legfeltűnőbb tulajdonsága a túlérzékenység.” Biztosnak látja, hogy a leányka végzetes tette nem véletlen, nem pillanatnyi elmezavarodás műve, hanem egy évtizeden át kifejlődött és megszilárdult ideges életstílus megnyilvánulása. S mindebből azt a tanulságot vonja le, hogy nem a francia tanárnőben, sem a gazdasági válságban kell keresnünk a tragikus esemény főokát, hanem a gyermek ideges jellemében: ez pedig gyógyítható lett volna. Az ideg orvos *Máday István* — abban a meggyőződésben van, hogy a *Szülők Iskolájának* lehet a bajon segíteni, vagyis olyan tanfolyamokkal, melyek a szülőket a helyes nevelés módszereire megtanítják. És elpanaszolja, hogy a budapesti Szülők Iskolája Tanfolyam hatósági támogatás folytán két év óta szünetel. Ezzel a ténnyel szemben szeretné, ha a szülőket iskolánként és osztályonként egyesületekbe szerveznék, át szerveznék a tanító- és tanár-képzést, ifjúsági tanácsadókat alkotnának,

Megnyitnák az Idegesek Középiskoláját, stb.

Jellemző, hogy az ujságirótól kezdve az idegorvosig mindenki csak megkerüli a kérdést. Senki a hozzászólók közül nem akarja észrevenni, hogy az iskola a mindenkori társadalmi rend vetülete és csak ennek a rendnek megfelelő képet tud visszatükrözni. Aki pénzért tanít, az legyen türelmes — mondja az ujságíró. De vajjon azért fizetik-e ma a pedagógust, hogy türelmes legyen. Nem azért fizetik-e, hogy ennek a még uralkodó rendnek szelektáljon embercsemetéket s az ilyen szelektáláshoz türelmetlenség kell, katonai modor kell, céltudatos türelmetlenség kell. Az a szelekció, mely ma az iskolákban történik, az egyéniségnek teljes letagolása, ezt az érdekelt közönség azonban nem veszi észre vagy csak akkor, amidőn a gyermekek egyéniségén kívül az életük is áldozatul esik. Minőségi skatulyákba gyömöszölik a serdületlen fiú és leánygyermeket, a tanár sokszor ösztönösen, a hatalom szándékát megérezve, végzi ezt a skatulyázást s amikor a katasztrófa bekövetkezik, őszintén lepődik meg a tanár is, megrendíti őt is a gyászos eset: szívből sajnálja, hiszen jeles tanuló volt, stb. — s nem veszi észre, hogy ez a spontán elszólás milyen hangos vád a mai iskola antiszociális és szalmacséplő munkája ellen. Ahol igazi embermegbecsülés van, ott nem a jelesek vagy elégetlenek számarányában osztjuk a megbecsülést. És mit szólunk a kollégákhoz, akik nem értik, miben is vállalják a szolidaritást? Akik azt hiszik, hogy az iskola azért tehet kevesebbet a gyermekért, mert kevesebb időt tölt vele, hogy a divat sodorja a gyermeket öngyilkosságba, hogy a statisztika nem szól az iskola ellen, stb. Igaz: a lelki feszültségekről nem készítenek statisztikát, mert ha készítenének, sok jámbor pedagógus elcsodálkoznék azon, hogy az iskola milyen készségeket termelt. És mit szóljanak a puskákra vadászó szemforgatásról? Az az át nem hidalható ellentét, amely a mai iskola célkitűzése és munkamódszere között van, a való élettől való rideg elzárkózás szinte elkerülhetetlenné teszi a puskázást. A természet sajátos képességekkel áldotta meg az embereket, az iskola univerzál zseniket akar nevelni a gyermekből s egyik oldalon való sablonos és nagyképző munkának eredménye a másik oldalon a puskázás... A tanárnő két éve feladott egy témát a tanulóknak: lefordítani egy Petrarcaról szóló szöveget. Az idén újra azt adta fel. S ki tudja évtizedek óta hányadszor adta fel ugyanazt a szöveget. S a tanuló életösztone olyan, amilyenné a sablonos gyakorlat fejleszti. Önálló munka jól feldolgozott anyagból több örömet okozna a gyermeknek, de ha már a téma évről-évre előkerül, ennek idegetörő unalmát csak a puskázás, enyhítheti.

Az idegorvos — érthető — a maga speciális szemszögéből nézi a katasztrófát s azt hiszi, hogy a Szülők Iskolája segíthetne a bajon. De azt már nem veszi észre, mennyire nem véletlen az, hogy a budapesti Szülők Iskoláját a hatóság nem támogatta és — véleménye szerint — ezért kellett beszüntetni. A Szülők Iskoláját még a háború alatt alakította meg Nagy László és — nem kellett hozzá hatósági támogatás. Háború után Máday István vette a kezébe s az ő vezetése alatt is szépen működött évekig. Nem azért, mert a hatóság támogatta, hanem azért, mert a szülők támogatták. S ha ma nincs, nem lehet Szülők Iskolája Budapesten, az annak a jele, hogy a szülőkben nincs meg az erkölcsi bátorság nyíltan elmondani kívánságaikat, panaszait. Franciaországban évtizedek óta kialakult és működik a Szülők Iskolája. 1920 óta a liceumok igazgatótanácsában is részt vesznek a Szülők Iskolájának megbízottai. Vannak szülői szövetségek, melyek az iskola javítására, sőt újjáépítésére is tudnak pénzt kapni a községtől. Természetes, hogy az ilyen szövetségek olyan reformokat is keresztül tudnak vinni, melyek a

tanulók munkakedvét fokozzák és gátat vetni oly rendszereknek, melyek a gyermekeket elkészerítik. Franciaországban köztudat már, hogy nem a szülők és gyermekek vannak az iskoláért, de az iskola van a szülőkért és gyermekekért. Mi évtizedek óta mind jobban eltávolodunk ettől a mentalitástól. A mi társadalmi rendünk végig akarja egyformásítani az embereket s ezt az egyformásítást már a gyermekeken akarja megkezdeni. A gyermeki egyéniség vizsgálatát rábizzák az elméleti pedagógusokra, a gyermektanulmányozókra, a gyakorló pedagógusok csak a hatalom kivánságaival szemben mutatnak ösztönös érzékenységet s annál nagyobb értetlenséggel állnak meg a napról-napra jobban elterjedő diákrtragédiákkal szemben. A pedagógus csak a jegyek rubrikáit látja, az ideg orvos csak az ideges gyermeket, de egyik sem veszi észre, hogyan vezet az ut a gazdasági válságtól a gyermek idegének megromlásáig és az öngyilkossáig.

Kemény Gábor

AZ IDEI CSEHSZLOVÁK ÁLLAMDIAK. A csehszlovák államdíjak, melyeket — mint mindig — most is október 28-án, a csehszlovák köztársaság megalakulásának évfordulóján osztottak ki, ez évben meglepetésszerűen úgyszólván kizárólag a haladó gondolat megtestesítőinek juttatták. A szépirodalmi díjat *Jaroslav Seifert* „Ruce Venusiny” (Vénusz kezei) című verskötetéért, továbbá *F. X. Salda* „Drevoryty staré i nové” (Régi és új fametszetek) című novelláskötetéért, *Laco Novomesky* „Otvorené okna” (Nyitott ablakok) című verskötetéért és *Egon Hostovsky* „Zhár” (Gyújtogató) c. regényéért kapta. A drámairás államdíját *Frantisek Langer*, az avantgardista színműíró „Jizdni hlidka” (Lovasjárőr) című darabjáért, a rendezői művészet díját pedig a D 37 zseniális rendezője, *E. F. Burian* színházi rendezése miatt. A színjátszás államdíját ezidén nem osztották ki. (A díjra egyébként *Hugo Haas* neves cseh filmszínészt ajánlotta a bíráló-bizottság, ám az egyik regresszív beállítású miniszter közbelépésére a közoktatásügyi minisztérium eltekintett a díj kiadásától.) Az állami zenedíjat a cseh filharmonikusok kapták, különös tekintettel a külföldön végzett tevékenységükre. Ezenkívül egy díjat a csehszlovákiai kisebbségi német irodalom megjutalmazására is fordítottak. Ezt a díjat *Emil Merker* kapta lírai alkotásáért.

A csehszlovák kulturális életben mindig kimagasló eseményszámba ment az államdíjak kiosztása. Ám az idej államdíjak kiosztása annál is inkább felfigyeltető eseménynek számít, mert a kiosztott díjakkal — ismételten leszögezzük — olyan írókat és művészeket tiszteltek meg és tüntettek ki, akik a haladás frontján foglalnak helyet. Örömmel és elégtétellel állapítjuk meg ezt, mert hiszen ez a siker komoly bizonyítéka annak, hogy a Buriánok, Novomeskyk és Saldák művészetre rangot és értéket képvisel. De bizonyítja ez azt is, hogy a csehszlovák állam illetékes tényezői a díjkiosztásnál a demokrácia elveit tartották szem előtt és azok munkáját találták alkalmasnak arra, hogy erkölcsi elismerésben és anyagi támogatásban részesítsék. Természetesen politikai és más szempontok is közrejátszhattak a díjak kiosztásánál. Lehetséges, hogy a nemzetművelődési minisztérium taktikai sakkhúzásnak szánta az idej díjkiosztó tevékenységét. Azonban szerfölött jellemző és mindenesetre gondolkodásra késztet az a tény, hogy a regresszió képviselői közül ezidén senkit sem jutalmaztak meg az államdíjjal. Ha a kitüntetett írók és művészek nem is tartoznak kivétel nélkül a következetes haladók arcvonáéhoz, mégis olyan személyeket ért a kitüntetés, akiknek munkái az örök emberi humánusért folytatott harcban és az igazságért való küzdelem jegyében fogantak.